

اکودهکده

آموزشگاه زیست پایدار

مهندس قاسم ملکی

شرکت تعاونی زیست پایدار مانا

“به مناسبت هشتمین سال دهه آموزش توسعه پایدار (2005-2014)”

اشاره

مطابق نظر تعداد فزاینده ای از دانشمندان، بشر اگر بخواهد به عنوان یک موجود، زنده بماند، ناچار به تغییر رفتار خود و فراگیری آموزه‌ها و اصول زندگی پایدار است: آن نوع از زندگی که نیازهای نسل حاضر را بدون وارد آوردن خسارت به توان نسل‌های آتی برای دستیابی به زندگی بهتر، فراهم آورد. در دنیای امروز نیاز فوری و در حال رشدی برای ارائه الگوهای سازنده‌ای که انسان بانشاط و نیز آینده کره خاکی را در مرکز توجه قرار دهند، وجود دارد. اکودهکده‌ها^(۱) یکی از این الگوها هستند که شیوه‌های زندگی پایدار را نه تنها از نظر زیست محیطی، بلکه در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی یا معنوی ارائه و گسترش می‌دهند.

اکودهکده‌ها راه حلی برای مسائل اصلی زمان ما هستند: زمین با محدودیت‌های رشد روبه‌روست، مصرف‌گرایی به الگوی رایج زیست تبدیل شده و از سوی نظام‌های حاکم اقتصادی ترویج می‌شود، و زندگی ما اغلب فاقد محتوایی معنادار است. اکودهکده‌ها، با تلاش برای خلق شیوه‌هایی از زندگی که قابل تداوم در آینده نامعلوم هستند، مدل‌های زندگی پایدار و نمونه‌ای از تصمیم برای اقدام فوری اند. آنها شیوه‌ای مؤثر و دست‌یافتنی از مبارزه با انحطاط محیط‌های اجتماعی، اقتصادی، بوم‌شناختی و فرهنگی - معنوی ما، در پیوند با سایر جنبش‌های پایداری دو دهه اخیر جهان، از قبیل جنبش شهرهای در حال تحول^(۲)، محلی‌گرایی، تغییر آب و هوایی، کشاورزی و فرهنگ پایدار^(۳) و ... هستند. نقطه مشترک همه این جنبش‌ها آن است که اولاً زیست پایدار را به صورت اجتماع مقیاس انسانی،

1-Ecovillages

2-Transition Towns

3-Permaculture

به شیوه های مختلف، اعم از تحول زیستگاه های موجود به سوی پایداری بر پایه ایده ترمیم پذیری^(۱) جوامع یا برپایی اجتماعات محلی^(۲) و سکونتگاه های جدید بر اساس انگاره پایداری را، هدف خود قرار داده اند. ثانیاً گسترش آگاهی و آموزش گام به گام، مردم نهاد و با کیفیت را حلقه اساسی ایجاد فرهنگ پایداری می دانند، تا از این طریق دولت ها ناچار به پیروی از خواست مردم شوند.

در دسامبر سال ۲۰۰۲ پنجاه و هفتمین مجمع عمومی سازمان ملل متحد دهه آموزش برای توسعه پایدار (۲۰۱۴-۲۰۰۵) را با هدف گنجانیدن ارزش های درونی توسعه پایدار در تمام جنبه های یادگیری به منظور تشویق ایجاد تغییرات در رفتار "همه گروه های ذی مدخل" به تصویب رساند. تأکید این برنامه بر آموزش به عنوان عنصر حیاتی در نیل به توسعه پایدار است. از این جهت رهبری آن به عهده سازمان علمی، فرهنگی و آموزشی ملل متحد (یونسکو) گذاشته شده است. چشم انداز این برنامه دنیایی است که در آن هر فرد امکان استفاده از آموزش مطلوب و یادگیری ارزش ها، رفتارها و سبک های لازم زندگی برای تحول سازنده اجتماعی و آینده ای پایدار را داشته باشد. برنامه دهه آموزش توسعه پایدار سازمان ملل هر سه بعد بوم شناختی، اجتماعی و اقتصادی توسعه پایدار را به همراه فرهنگ به عنوان بعد زیربنایی افزوده شده، مورد توجه قرار داده است. در رویکردی همه جانبه و یکپارچه به ابعاد پایداری، دهه آموزش توسعه پایدار در تلاش برای توانمندسازی افراد از طریق گسترش دانش، چشم اندازها، ارزش ها و مهارت های لازم برای مشارکت در تصمیم گیری به منظور ارتقا کیفیت زیست است؛ کیفیتی که بیشترین پیوند را با زندگی روزمره مردم داشته باشد.

امروزه نیت های پاک و خلاقیت شهروندان و نیز آرزوهای آنها برای ایجاد تغییر یکی از مهم ترین منابع نادیده گرفته شده، محسوب می شود. اکودهکده ها به عنوان اجتماع های محلی پایدار نتیجه تلاش شهروندان در کاهش "رد پای بوم شناختی"^(۳)، همراه با افزایش حس تعلق به مکان هستند که به سرعت به عنوان محوطه های نمایش پایداری در عمل و مکان های آموزش و الهام گیری جامعه بزرگ تر شناخته می شوند. بی دلیل نیست که در سال ۱۹۹۸، اکودهکده ها برای اولین بار به طور رسمی توسط سازمان ملل متحد در فهرست ۱۰۰ دستورالعمل برتر، به عنوان مدل های عالی زندگی پایدار شناخته شدند. اکودهکده ها به عنوان پیشتاز، آزمونگاه و آموزشگاه تغییرات جدید، سهم مهمی در آموزش عملی و نظری زیست پایدار به عهده دارند.

تعریف اکودهکده

مطابق تعریف روبرت گیلمان در سال ۱۹۹۱، اکودهکده سکونتگاهی با کیفیت و درمقیاس انسانی است که در آن فعالیت های انسانی بدون وارد آوردن خسارت بر طبیعت در جهت حمایت از توسعه انسانی با نشاط به نحوی انسجام یافته است که بتواند با موفقیت در آینده ای نامعلوم نیز تداوم یابد. براساس تعریفی دیگر، اکودهکده سکونتگاهی درمقیاس انسانی است که به صورت آگاهانه در فرایندی مشارکتی برای دستیابی به پایداری بلند مدت در پیوند با طبیعت طراحی و ایجاد می شود. در این سکونتگاه ها به هر چهار بعد پایداری، شامل ابعاد بوم شناختی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی - معنوی به صورت عوامل تقویت متقابل نگریسته می شود. اما برای توسعه همه جانبه و پایدار، توجه جداگانه به هر کدام از

این ابعاد نیز حیاتی است. در این رویکرد به توان جوامع انسانی برای گردهم آمدن و طراحی مشترک مسیر به سوی آینده به عنوان یک نیروی محرک اصلی برای تغییرات مثبت نگریسته می شود.

عکس ۱- منظره عمومی اکودهکده تامرا با دریاچه مصنوعی، پرتغال

اکودهکده معمولاً به اجتماع‌هایی که با قصد و نیت قبلی ایجاد شده‌اند، اطلاق می‌شود، که ساکنان آنها خواهان زندگی به شیوه‌ای پایدارتر و تجربه بیشتر احساس زندگی اجتماعی، به جای الگوی رایج زندگی فردی هستند که ناخواسته بر ما تحمیل شده است. اما، در دهه گذشته گرایشی نیز در دهکده‌های سنتی و بومی تقویت شده است که تخریب زیست محیطی را متوقف، اقتصادهای محلی پایدار را تقویت، و از هویت و فرهنگ سنتی خود که در حال نابودی است، حفاظت کنند. بنابراین جنبش اکودهکده‌ها هر دو نوع ایجاد اجتماع محلی با قصد و نیت قبلی و نیز تحول و تبدیل روستاها و جوامع محلی موجود که دارای توان‌های زندگی اجتماعی‌اند، در صورت قصد و نیت بعدی ساکنان به انتخاب الگوی زیست پایدار را، شامل می‌شود.

"بازگشت به جامعه" صورت اولیه و خام پاسخ امروزی اکودهکده‌ها بودند. در این حال، در بهار سال ۱۹۸۳ روبرت گیلمان، فیزیک‌اخترشناس و سردبیر "فصلنامه فرهنگ انسانی پایدار" در اولین شماره آن مقصد نهایی فصلنامه را اشاعه "ده نشینی در کره خاکی" معرفی کرد. این آغازی بود بر ترویج سبک زندگی ده نشینی در دنیای مدرن و شهری شده امروز. در سال ۱۹۸۷ "بنیاد گایا" به عنوان یک انجمن خیریه توسط دو شهروند دانمارکی، راس و هیلدور جکسون تأسیس و وقف آموزش توسعه پایدار شد. آنها بر این باور بودند که دنیا، در جامعه‌ای پیشرفته از لحاظ فن‌آوری، بیش از هر چیز به نمونه‌های مناسبی از معنای زندگی سازگار با طبیعت در مسیری پایدار و ارض‌کننده از نظر معنوی احتیاج دارد. در سال ۱۹۹۱ روبرت و دایان گیلمن از طرف بنیاد گایا مامور شدند تا سمیناری

عکس ۲- منظره واحد همسایگی در اکودهکده فیندهورن، اسکانلند

پیشینه اکودهکده‌ها

تمایل امروزی به اجتماع‌های محلی به طور عمده متأثر از جنبش‌های اعتراضی و آرمان‌خواهی در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی بوده که در اثر عدم رضایت عمیق از زندگی کلیشه‌ای و مصرفی ظهور یافتند. در دهه ۸۰ میلادی این گرایش‌ها بیشتر بر جنبش‌های مسکن جمعی و اجتماع‌های محلی پایدار متمرکز و سازمان‌دهی شدند. این جنبش‌های "بازگشت به زمین" و

تحت عنوان "اکودهکده‌ها و اجتماع‌های محلی پایدار" را برای اولین بار در دانمارک با حضور نمایندگان تعداد زیاد و متفاوتی از پروژه‌های اجتماع محلی پایدار مدیریت و برگزار کنند. طی این سمینار ضرورت‌ها و ویژگی‌های عمده این جوامع نو ظهور مورد بحث و توافق حاضران قرار گرفت. اما، اولین استفاده از واژه اکودهکده در شماره ۲۹ "فصلنامه فرهنگ انسانی پایدار"، در تابستان ۱۹۹۱، که همزمان با تدارک سمینار دانمارک بود، صورت

اجتماع‌های محلی به عنوان هسته اصلی تحول به سوی ترمیم پذیری جوامع موجود است.

به منظور ترویج فرهنگ پایداری توسط شبکه جهانی اکودهکده‌ها و با حمایت بنیاد گایا برنامه آموزش گایا مرکب از "مربیان جهانی اکودهکده‌ها برای سیاره پایدار" راه اندازی شد که دارای همکاری نزدیکی با سازمان ملل و سایر سازمان‌های شناخته شده جهانی است. این همکاری به ویژه با برنامه "دهه آموزش توسعه پایدار سازمان ملل (۲۰۱۴-۲۰۰۵)"، ادامه داشته است. آخرین رویداد بین‌المللی در این زمینه در دسامبر سال ۲۰۱۱ در قاهره در چارچوب برنامه دهه آموزش توسعه پایدار سازمان ملل با همکاری یونسکو برگزار گردید که طی آن ۸۰ نفر شرکت‌کننده از سراسر قاره آفریقا به یادگیری و آموزش نظری و عملی زیست پایدار و چگونگی ایجاد، فعالیت و ترویج اکودهکده‌ها پرداختند. شبکه جهانی اکودهکده‌ها همچنین دارای انواع برنامه‌های آموزشی و ترویجی در زمینه ابعاد مختلف زیست پایدار در مقیاس‌های ملی و بین‌المللی است. GEN به عنوان شبکه‌ای جهانی و مردم‌نهاد، در ۵ قاره دارای شبکه و فعالیت در زمینه آموزش و ترویج زیست و توسعه پایدار با همکاری سازمان ملل متحد است.

اندازه و ترکیب فضایی اکودهکده‌ها

اکودهکده‌ها به نیاز مشارکت در ایجاد اجتماع‌های مقیاس انسانی، در عین نگهداری و حفاظت از محیط‌های طبیعی پاسخ

گرفت. جنبش اکودهکده‌ها، اما، در کنفرانس سالانه فیندهورن، در اسکاتلند، در سال ۱۹۹۵ که با حضور نمایندگان از اجتماع‌های محلی پایدار تشکیل شده بود، یکپارچه و متحد شد. پس از آن فیندهورن و بسیاری از اجتماع‌های محلی و جوامع ارادی^(۱) دیگر که اصول زیست پایدار را پذیرفته بودند، خود را اکودهکده نامیدند و جنبش زیست محیطی جدیدی تولد یافت که جان کلام آن بر احیای ارتباط گسسته شده انسان، طبیعت و جامعه استوار بود. اکنون در ۷۰ کشور دنیا در پنج قاره، بیش از ۵۰۰ اکودهکده فعال وجود دارد که توسط شبکه‌ای بین‌المللی هماهنگ می‌شوند.

شبکه جهانی اکودهکده‌ها

در کنفرانس سال ۱۹۹۵ فیندهورن ۲۵ تن از نمایندگان اجتماع‌های محلی پایدار از کشورهای مختلف انتخاب شدند تا شبکه جهانی اکودهکده‌ها را برای هماهنگی صدها اکودهکده کوچک و بزرگ در سراسر جهان، ترویج زیست جمعی و گسترش آگاهی‌های زیست محیطی، تشکیل دهند. شبکه جهانی اکودهکده‌ها^(۲) شبکه‌ای دائماً در حال گسترش از اکودهکده‌ها و اجتماع‌های محلی ارادی است که با قصد و نیت قبلی برای تجربه عملی، آموزش و ترویج زیست پایدار تشکیل می‌شوند. هدف این شبکه برقراری ارتباط فرهنگ‌ها و کشورهای دنیا برای شکل‌گیری و تحقق عقلانیت مشترک جهانی برای زیست پایدار است. "GEN" همچنین مروج ایجاد و همبستگی

عکس ۳- مزرعه بیولوژیک در اکودهکده زیبن لیندن، آلمان

اجتماعی، اقتصادی، بوم‌شناختی و فرهنگی - معنوی را در بر می‌گیرند. آنها تجربه ایجاد اجتماع‌های محلی پایدار را مورد آزمون قرار داده و جنبه‌های گوناگونی از طراحی اکولوژیک از قبیل طراحی و ساخت اکو، استفاده از انرژی‌های جایگزین، تولید یا فرآوری همساز با طبیعت، و اصول پرماکالچر (کشاورزی طراحی شده برای سازگاری با طبیعت و تهیه غذا، سلولز و سوخت برای جامعه) را به کار می‌گیرند. اکودهکده‌ها معمولاً بر کشاورزی ارگانیک، پرماکالچر و دیگر رویکردهایی که عملکرد اکوسیستم‌ها و تنوع زیستی را ارتقا می‌دهند، متکی هستند. طرفداران اکودهکده‌ها همچنین جستجوگر و مروج سبک زندگی پایدار و سادگی داوطلبانه با حداقل مبادله بازرگانی، آن هم با منطقه محلی یا ناحیه اکو، و دوری از زندگی مصرفی و کلیشه‌ای هستند.

مهم‌ترین خصوصیات اکودهکده‌ها برابر نظر "جاناتان

عکس ۴- نمای معماری بومی از کاهگل و چوب در اکودهکده

زیبن لیندن، آلمان

می‌دهند؛ مقیاسی که در آن نیازهای انسان به عنوان یک فرد بتواند دیده، شنیده و پاسخ داده شود. بنابراین اندازه اکودهکده‌ها معمولاً در حدی است که تعامل اجتماعی و برخورد چهره‌به‌چهره انسان‌ها را، که سال‌هاست از جوامع شهری شده ما رخت بر بسته، ممکن سازد. در واقع اکودهکده‌ها جوامع محلی کوچک مقیاس با ساختارهای زنده و فعال اجتماعی هستند که با ارزش‌های مشترک بوم‌شناختی، اقتصادی، اجتماعی و معنوی یگانه شده‌اند.

اغلب اکودهکده‌های موجود دارای ساکنانی کمتر از ۳۰ نفر هستند و برخی حتی دارای جمعیتی کمتر از ۳۰ نفر. البته اکودهکده‌هایی چون دامانهور در شمال ایتالیا یا آئروویل در ایالت تامپل نادو در جنوب هند نیز وجود دارند که دارای ساکنانی به ترتیب بالاتر از ۱۰۰۰ و ۲۰۰۰ نفرند. علاوه بر ساکنان اکودهکده‌ها که عضو این اجتماع‌های محلی محسوب می‌شوند، در هر ناحیه حلقه‌ای از دوستداران این جوامع وجود دارد که در اکودهکده زندگی نمی‌کنند، اما در فعالیت‌های روزمره، کارگاه‌ها و دیدارهای هفتگی، مراسم و رویدادهای فرهنگی، هنری و معنوی آنها به صورت فعال شرکت می‌کنند. اکودهکده‌ها به طور کلی مجموعه‌ای مرکب از فضای وسیع طبیعی برای انواع فعالیت‌های کشت و زرع ارگانیک، فضای فعالیت‌های فرهنگی و هنری، ورزشی و غیره. و نیز فضای محدود سکونت هستند. محصولات ارگانیک کشاورزی و باغی اکودهکده‌ها به مصرف ساکنان آنها می‌رسند و مابقی آنها به بازارهای محلی عرضه می‌شوند. یکی از فعالیت‌های عمده اکودهکده‌ها تدارک و برگزاری سمینارها و کارگاه‌های آموزشی و ترویجی با محوریت ابعاد گوناگون زیست پایدار، همچون آموزش‌های زیست محیطی، اجتماعی، فرهنگی، هنری، معنوی، انسان‌شناسی، روانشناسی و روان‌درمانی، اقتصاد محلی، کارآفرینی و... است. فضای سکونت در اکودهکده‌ها متأثر از معماری اقلیمی و بومی با حداقل مصرف انرژی و نیز استفاده از انرژی‌های پاک همچون انرژی خورشیدی، باد و بیوگازهاست.

ابعاد و خصوصیات اکودهکده‌ها

اکودهکده‌ها وجه‌های چهارگانه پایداری، از قبیل بعدهای

عکس ۶- نمونه معماری بومی از کاه گل و چوب در زمین لیندن، آلمان

قادر به مشارکت در اتخاذ تصمیم‌هایی می‌شوند که مستقیماً بر زندگی آنها و سرنوشت اجتماع تأثیر دارد.

اجتماع در اکودهکده‌ها یعنی:

- شناخت دیگران و ارتباط با آنها،
- به اشتراک گذاشتن منابع عمومی و یاری متقابل،
- تأکید بر مراقبت‌های بهداشتی همه جانبه و پیش‌گیرانه،
- تأمین کار هدف مند و تهیه مواد غذایی برای همه اعضا،
- ادغام گروه‌های حاشیه‌ای در کل اجتماع،
- ترویج یادگیری و آموزش نامحدود،
- ترغیب همبستگی از طریق احترام به تفاوتها،
- تقویت هویت فرهنگی اکودهکده.

بعد بوم شناختی

اکودهکده‌ها امکان تجربه پیوند شخصی با کره خاکی را به مردم می‌دهند، به طوری که افراد از تعامل روزانه با خاک، آب، باد، گیاهان و حیوانات لذت می‌برند. ساکنان اکودهکده‌ها نیازهای روزمره، از قبیل خوراک، پوشاک و سرپناه را در عین احترام به چرخه‌های طبیعت تأمین می‌کنند.

بوم‌شناسی در اکودهکده‌ها یعنی:

- تولید غذا درون نواحی بیو تا حد ممکن،
- حمایت از تولید غذای ارگانیک،
- تهیه سرپناه از مصالح سازگار با محل،
- استفاده از سیستم‌های یکپارچه و خودکفای انرژی پاک،
- حفاظت از تنوع زیستی،

داوسن"، رییس پیشین شبکه جهانی اکودهکده‌ها به شرح زیر است:

۱- اکودهکده‌ها پروژه‌های سازمان‌دهی شده توسط دولت‌ها یا سرمایه‌گذاران "خیرخواه" نبوده، بلکه دارای انگیزه‌های قوی مردمی‌اند و توسط گروه‌های مردمی ایجاد می‌شوند.

۲- ساکنان اکودهکده‌ها به زندگی جمعی و ساده زیستی بها داده و بر اساس آن زندگی می‌کنند.

۳- ساکنان اکودهکده‌ها چندان وابسته به دولت، شرکت‌ها یا دیگر منابع متمرکز تأمین آب، غذا، سرپناه، برق، و سایر نیازهای اساسی نیستند. به جای آن، آنها برای تهیه این منابع توسط خود تلاش می‌کنند.

۴- ساکنان اکودهکده‌ها درک پویایی از ارزش‌های مشترک دارند که اغلب به زبان معنوی بیان می‌شود.

۵- اکودهکده‌ها اغلب به عنوان مراکز تحقیق و ارائه زیست پایدار به منظور عرضه تجربه‌های آموزشی به دیگران فعالیت می‌کنند.

در زیر ابعاد چهارگانه و ویژگی‌های اکودهکده‌ها در هر بعد بر اساس جمع‌بندی شبکه جهانی اکودهکده‌ها تشریح می‌شوند:

بعد اجتماعی

اکودهکده‌ها اجتماع‌هایی هستند که در آنها فرد احساس حمایت از طرف دیگران و مسؤلیت نسبت به اطرافیان خود دارد. آنها حسی عمیق از تعلق گروهی را ایجاد می‌کنند و به آن اندازه کوچک هستند که فرد بتواند احساس امنیت، حمایت، دیدن و شنیدن داشته باشد. به این ترتیب افراد به صورتی شفاف

عکس ۵- جلسه عمومی هم‌فکری و تصمیم‌گیری مشارکتی در اکودهکده فیندهورن، اسکاتلند

عکس ۷- معماری متأثر از طبیعت در اکودهکده فیندهورن، اسکاتلند

- تقویت اصول کسب و کار بوم شناسانه،
- ارزشیابی چرخه زندگی تمام محصولات استفاده شده در اکودهکده از نقطه نظرهای بوم‌شناختی، اجتماعی و معنوی،
- حفظ خاک، آب و هوای پاک از طریق مدیریت صحیح انرژی و مواد زائد،
- حفاظت از طبیعت و تضمین منطقه‌های وحشی حفاظت شده.
- حس وحدت اجتماعی و حمایت متقابل،
- احترام و حمایت از بیان معنوی به شیوه‌های مختلف،
- چشم‌انداز مشترک که تعهدها، میراث فرهنگی و کیفیت منحصر به فرد هر اکودهکده را نشان می‌دهد،
- انعطاف‌پذیری و واکنش مناسب به مشکلات پیش‌رو،
- درک درهم تنیدگی و وابستگی متقابل همه اجزای زندگی در کره خاکی و اکودهکده با نگاهی کل‌نگر،
- ایجاد جهانی صلح‌آمیز، مهر‌پرور، و پایدار.

بعد فرهنگی - معنوی

بیشتر اکودهکده‌ها تأکیدی بر رعایت آداب خاص معنوی ندارند. اما، اکودهکده‌ها به شیوه خود به کره خاکی و موجودات زنده آن، بیان و غنای فرهنگی و هنری، و تنوع معنوی احترام گذاشته و از آن حمایت می‌کنند.

حیات فرهنگی و معنوی یعنی:

- خلاقیت مشترک، بیان هنری و فعالیت‌های فرهنگی، برگزاری مراسم و جشن‌ها،

عکس ۸- جمع فرهنگی - معنوی با محوریت مسائل انسانی در یک اکودهکده

عکس ۱۰- سیستم یکپارچه پانل های خورشیدی در اکودهکده تامرا، پرتغال

اتلاف کمتر از آنچه که فرد به کره خاکی می دهد، به صورتی آگاهانه در جهت کاهش چشمگیر رد پای بوم شناختی خود گام بر می دارند. معمولاً در جوامع توسعه یافته رد پای بوم شناختی اکودهکده ها بین ۳۰ تا ۵۰ درصد متوسط رد پای اکولوژیک هر کشور است.

اکودهکده ها با اتخاذ راهبردهای زیر در جهت پایداری و تحقق آن در مقیاس محلی تلاش می کنند:

- استفاده پایدار از اراضی برای سکونت و فعالیت،
- استفاده از محصولات غذایی ارگانیک محلی،
- استفاده از معماری و ساخت بومی و اکولوژیک همساز با طبیعت و فرهنگ جامعه،
- استفاده از سیستم های انرژی پاک در زندگی و فعالیت،
- حمل و نقل با استفاده کمتر از انرژی و یا استفاده از انرژی پاک،
- استفاده از ساخت اقتصاد اجتماعی و تعاونی،
- فرایندهای تصمیم گیری فراگیر،
- تنوع فرهنگی و معنوی،
- مراقبت بهداشتی کل نگر و یکپارچه،
- شبکه سازی ملی و جهانی برای ارتقا فرهنگ زیست پایدار،

برنامه آموزش زیست پایدار

شبکه جهانی اکودهکده ها بر این باور است که بهترین و موثرترین راه پاسخ به مسائل گریبان گیر بشر در حوزه های محیط زیست، اقتصاد، اجتماع و فرهنگ پایدار "آموزش" است، آن هم نه آموزش کلیشه ای رایج، بلکه نوع جدیدی از آموزش

بعد اقتصادی

اکودهکده ها دارای معیشتی سالم و سرزنده در مقایسه با دیگر اقتصادهای محلی هستند.

سرزندگی اقتصادی به معنای:

- تأمین معیشت شایسته و در خور انسان برای همه اعضا،
- حفظ پول در اکودهکده و گردش دست به دست آن تا حد ممکن،
- تحصیل، مصرف و سرمایه گذاری پول در کسب و کارهای خرده فروشی و خدماتی متعلق به اعضا،
- پس انداز پول در مؤسسات مالی محلی.

عکس ۹- آزمایش میدانی برای دهکده خورشیدی در اکودهکده تامرا، پرتغال

ارزش ها و اصول راهبردی اکودهکده ها

ارزش های عمومی حاکم بر اکودهکده ها عبارتند از احترام به وحدت از طریق پذیرش تنوع؛ مبارک دانستن تنوع فرهنگی و فکری؛ تمرین برابری نژادی، فرهنگی و جنسیتی؛ ترویج عدالت اجتماعی و آگاهی زیست محیطی؛ تلاش برای صلح و تعیین سرنوشت محلی؛ ارتقای آگاهی و ظرفیت انسانی؛ و به طور کلی، احترام به انسان به عنوان مادر و زمین به عنوان خانه خاکی ما.

در چارچوب این ارزش ها و در روند شکل گیری و فعالیت اکودهکده ها، اصول پایه ای اکودهکده ها در چهار بعد پایداری مورد وفاق فعالان این جنبش قرار گرفته است. اصول اکودهکده ها می توانند برای محیط های شهری، حومه شهری و روستایی در کشورهای صنعتی و غیر صنعتی به صورت های مختلف به کار روند. اکودهکده ها با فعالیت بر اساس اصل ساده

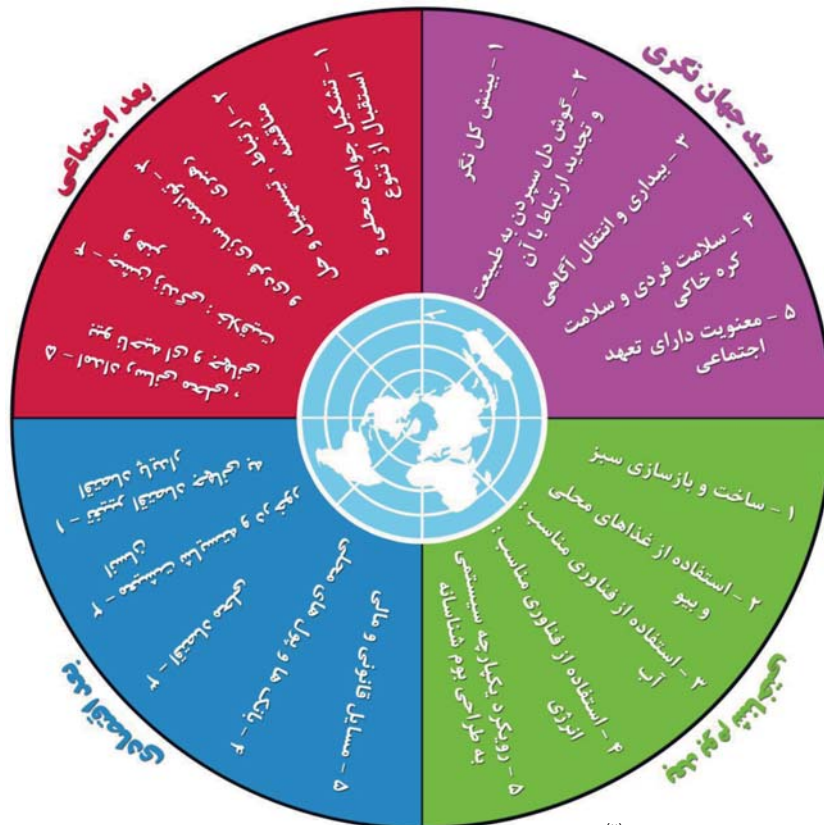

جهانی که به طور ویژه برای پاسخ به چالش‌ها و فرصت‌های قرن ۲۱ طراحی شده باشد. به این منظور اکودهکده‌ها دارای برنامه آموزشی ویژه و جامع زیست پایدار هستند که با مشارکت تعداد زیادی از آموزش‌گران پایداری توسط مؤسسه آموزشی گایا تهیه شده است. "برنامه آموزش طراحی اکودهکده"^(۱) که توسط آموزش گایا در سال ۲۰۰۵ برای تکمیل، تطبیق و کمک به تنظیم استانداری برای دهه آموزش توسعه پایدار سازمان ملل (۲۰۱۴-۲۰۰۵) راه اندازی شده، آموزشی است به منظور آماده کردن راهی به سوی آینده پایدار (Gaia Education, 2006). آموزشی که در آن ارزیابی عمیق و عینی از وضعیت سیاره خاکی با راه‌حل‌های منطقه‌ای، محلی و مکان - محور همراه باشد؛ آموزشی که افراد و جوامع محلی را از طریق کسب دانش شکل‌دهی دنیای خود و خودتکایی توانمند سازد؛ آموزشی که دیدگاهش جهانی اما کاربردش محلی است و برای حفاظت از تنوع فرهنگی تنظیم شده است؛ آموزشی که مهارت‌های مفید و پایه‌ای زندگی را به

عنوان بخشی از برنامه آموزشی به شرکت‌کننده منتقل کند؛ آموزشی که بر پیچیدگی درهم تنیده و ماهیت بین‌رشته‌ای مسائل مربوط به چگونگی تحول به فرهنگ پایدار متمرکز باشد؛ و بالاخره آموزشی که تکامل صحیح سیاره خاکی را ترویج و تسهیل کند؛ آموزشی که همه ملاحظات اساسی یک زیست با معنی، با عزت و با کیفیت بالا برای همه مردم جهان را شناخته و به یکدیگر مربوط کند.

برنامه آموزش طراحی اکودهکده (EDE) شامل هر چهار بعد اساسی و ذاتی تجربه بشری و زیست پایدار است: جهان‌نگری، اجتماعی، اقتصادی و بوم‌شناختی. هر کدام از این چهار بعد به نوبه خود شامل پنج حوزه و در مجموع بیست حوزه موضوعی است. در حالی که چرخه چهار لایه ابعاد فراگیر زیست پایدار ثابت خواهد بود، عنوان‌های واقعی و محتوای بخش‌های جداگانه ممکن است در طول زمان تحول و تغییر یابد. همچنین بسته به شرایط ممکن است یک یا چند بعد یا بخش از اهمیت بیشتری برخوردار شود. وجه ممیزه آموزشی

چرخه آموزش زیست پایدار در طراحی اکودهکده‌ها^(۲)

اکوده‌هکده‌ها با دیگر انواع آموزش‌های توسعه پایدار بر تملیق آموزش‌های نظری و عملی همراه با تجربه زندگی و فعالیت پایدار استوار است.

سخن پایانی

به نظر می‌آید از اوایل قرن شانزدهم میلادی که "توماس مور اتوپیا" یا "ناکجا آباد" را به عنوان کنایه‌ای بر ظهور عصر استعمار انگلستان و آغاز دورانی نو معرفی کرد و حتی پیش از آن، بشر همواره، فارغ از قید و بندهای موجود و روندهای جاری، به فکر ایجاد جامعه نمونه و آرمانی خود بوده است. می‌توان گفت هر نسلی تفکر و تلاش خود را در این راه داشته و انسان در این راه گام به گام تصویری واقعی‌تر و عملی‌تر از تحقق آرزوهای خود به دست آورده است. اکوده‌هکده‌ها را می‌توان آخرین مفهوم سازی در تاریخی طولانی از ایجاد چشم اندازهای آرمانی دانست: "مکان‌های نمونه زندگی که توان بالایی در اشاعه و آموزش سرشت پاک انسانی در پیوند با طبیعت دارند". اکنون این تجربه با استفاده از کوله باری از تلاش‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌های بشری برای تحقق جامعه آرمانی به تحقق پیوسته، اما چالش‌ها و تهدیدهای خود را نیز دارد. مهم‌ترین چالش آنها چگونگی تعامل اقتصاد محلی اکوده‌هکده‌ها و اقتصاد جامعه بزرگتر است که سرزندگی، جوانی و پویایی اکوده‌هکده‌ها را تضمین کند. اکوده‌هکده‌ها

اجتماعی از سالخوردگان، بازنشستگان یا بیکاران نبوده که در تلاش سپری کردن سالیان میانی یا پایانی عمر در دامن طبیعت هستند، بلکه تجمعی پویا از فعالان عرصه فرهنگ‌اند که ارتقا سطح آگاهی جامعه و افراد در تمام ابعاد زندگی پایدار، از جمله بعد زیست محیطی آن را وجه همت خود قرار داده‌اند. اکوده‌هکده‌ها همچنین جوامعی دولت ساخته یا سرمایه‌گذار آفریده نیستند که از روی خیرخواهی یا منفعت به ساکنان آنها ارائه شوند. اکوده‌هکده‌ها به صورت آگاهانه، خودانگیخته و در فرایندی مشارکتی توسط جماعتی با انگیزه به منظور یادگیری، ترویج و آموزش زیست پایدار از پایین پی ریزی شده و گسترش می‌یابند. مهم‌ترین تهدید اما، تبدیل این اجتماع‌های پایدار و باز به جوامعی بسته و گسسته از جامعه بزرگتر است: بهشتی که فقط عده‌ای نخبه بتوانند در آن زندگی کنند و از ثمرات آن بهره‌مند شوند. و این نقطه آغاز زوال اکوده‌هکده‌هاست که امکان پویایی و الگوبرداری را از آنها سلب کرده و به جوامعی ایستا و به تبع آن میرا بدل می‌کند.

اکوده‌هکده آزمایشگاه زندگی برای ایجاد جامعه‌ای عادلانه و شایسته بر پایه تشریک مساعی و درک متقابل است. جنبش اکوده‌هکده‌ها برخی از مهم‌ترین سازوکارها، دانش و آموزش لازم برای گذار به آینده‌ای پایدار را فراهم می‌کند. به این ترتیب اکوده‌هکده‌ها نوعی آزمونگاه و در عین حال آموزشگاه عملی و نظری زیست پایدار هستند که چگونگی تحول به سوی پایداری

عکس ۱۱- جشن زندگی در اکوده‌هکده زگ، آلمان

در قرن ۲۱ را با اتکا به شکل‌گیری جوامع محلی پایدار به ما نشان می‌دهند. آنها جوانه‌های فردایی هستند که از هم اکنون قابل رؤیت، رشد و پرورش هستند. در نتیجه، با ظهور جوامعی که پایداری را تجربه و آزمون کرده، عمق و گسترش می‌دهند، و به مرکزی برای آموزش و ترویج زندگی سالم و پاک تبدیل می‌کنند، رویکرد اعتراضی جنبش‌های زیست محیطی دهه ۹۰ میلادی در قرن جدید به رویکردی سازنده مبتنی بر ایجاد، آموزش و فرهنگ سازی تحول یافته است.

اکودهکده ساختار اجتماعی جدیدی است که انسان، جامعه انسانی و محیط زیست را در رویکردی یکپارچه در مرکز توجه خود قرار می‌دهد. اکودهکده‌ها در اصل تلاش مدرن نوع بشر برای زندگی در سازگاری با طبیعت و یکدیگر هستند. می‌توان آنها را روستاهای قرن ۲۱ دانست که ریشه در ارزش‌ها و توان‌های زندگی جمعی روستاهای سنتی دارند، اما بر بنیان دستاوردهای زندگی مدرن نوعی بازگشت انسان به خود و طبیعت را تجربه می‌کنند. اکودهکده‌ها از تضاد امروزین جوامع

شهری در برابر روستایی فراتر رفته و الگویی برای برنامه‌ریزی و سازماندهی مجدد سکونت‌گاه‌های بشری در قرن ۲۱ را نشان می‌دهند. هدف اکودهکده‌ها درهم آمیختن محیط اجتماعی - فرهنگی حمایت‌گر و سبکی از زندگی با رد پای بوم شناختی پایین است که بتواند به الگویی برای زیست پایدار تبدیل شود.

اکودهکده‌ها ایده‌های خود را محقق می‌کنند، مفاهیم و نظریه‌های بوم شناختی را به بوته آزمایش می‌گذارند و الگویی از توسعه را ایجاد می‌کنند که عمیق‌ترین نیازهای انسانی را در عین مراقبت از محیط زیست تأمین می‌کنند. مفهوم پایه‌ای اکودهکده اما، پذیرش مسئولیت هر فرد در مقابل زندگی است: ایجاد آینده‌ای که برای انسان و طبیعت سازنده و حیات بخش، و از این جهت پایدار باشد. آتیه‌ای که آرزو داریم برای فرزندانمان به ارث بگذاریم؛ باشد که آنها، و به نوبه خود فرزندان آنها، به عنوان انسان‌های سالم و متعادل رشد یابند و از رنج و عذابی که انسان قرن بیستم با خود می‌برد، به دور باشند.

منابع و ماخذ

- Dawson, J. (2006) " Ecovillages: New Frontier for Sustainability", Gaia Trust, Green Books.
- Decade of Education for Sustainable Development website at: <http://www.desd.org/>
- Environment and Ecology website at: <http://environment-ecology.com/ecovillages/383-the-ecovillage-movement-.html>.
- Findhorn Foundation website at: <http://www.findhorn.org>.
- Gaia Education (2006) "Ecovillage Design Education Curriculum", available at www.gaiaeducation.net.
- Gaia Education's website at: <http://www.gaiaeducation.org>.
- Global Ecovillage Network website at: <http://gen.ecovillage.org>.
- Jackson, H., Svensson, K. (eds.) (2002) "Ecovillage Living: Restoring the Earth and Her People", Gaia Trust, Green Books.
- Mare, E. C. (2000) "A Concise History of the Global Ecovillage Movement", available at www.villagedesign.org/.../Concise%20History%20Ecovillage
- Mare, E.C. (2003) " An Introduction to Ecovillage Economics: Advocating a Human Scale", Village Design Institute.
- Seiben Linden Ecovillage's website at: <http://www.siebenlinden.de/english0000.html>.

